

1980/81:75

Måndagen den 9 februari

Kl. 11.00

1 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Jag får härmed avsäga mig mitt uppdrag som ledamot av riksdagen från och med den 16 februari 1981.

Stockholm den 9 februari 1981

Georg Åberg

Denna avsägelse godkändes av kammaren.

2 § Svar på interpellation 1980/81:77 och fråga 250 om åtgärder mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet

Anf. 1 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Arne Nygren har frågat statsministern om han är beredd att redovisa vilka initiativ som regeringen avser att vidta med anledning av dels avslöjandena om omfattningen av skatteflykt och skattefiffel, dels de förslag på åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten som de senaste åren lämnats till regeringen och i riksdagen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Tommy Franzén har frågat mig om regeringen avser att komma med förslag om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten och vilken inriktning dessa förslag i så fall kommer att ges.

Eftersom interpellationen och frågan gäller samma ämne, besvarar jag dem i ett sammanhang.

Sedan några år tillbaka pågår ett intensivt arbete för att komma till rätta med skatteflykten och den ekonomiska brottsligheten. En rad genomgripande åtgärder har redan genomförts både för att effektivisera och förstärka de berörda myndigheternas organisation och för att förbättra lagstiftningen på området. På det organisatoriska området märks bl. a. omläggningen av

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

taxeringen i första instans och uppbyggnaden av särskilda rotlar inom polisen för ekonomiska brott, s. k. eko-rotlar. På lagstiftningssidan kan nämnas lagen mot skatteflykt samt reformerna angående betalningssäkring och konkurskarantän.

Den intensiva satsningen på åtgärder mot skatteflykten och den ekonomiska brottsligheten kommer att fortsätta. Inom den närmaste tiden kommer sålunda flera viktiga initiativ från regeringens sida, och jag vill här peka på följande.

Skattekontrollen kommer att förbättras. Bl. a. förbereds inom budgetdepartementet en lagstiftning mot s. k. grå arbetskraft. En lagrådsremiss med förslag till förbättrad kontroll och uppbörd i samband med entreprenader och liknande verksamhet bör kunna läggas fram under våren.

Jag vill också nämna att inom budgetdepartementet övervägs särskilda åtgärder för att få en effektiv skattekontroll av sådana entreprenadföretag som anlitas av myndigheterna. Ett av flera tänkbara system för sådan kontroll har sedan en tid prövats på försök av Stockholms kommun i samarbete med kronofogdemyndigheten i Stockholms distrikt.

Regeringen kommer under våren också att föreslå förbättringar av kontrollen av mervärdeskatt, bl. a. vid registrering av skattskyldiga.

Vidare övervägs skärpningar av taxeringskontrollen i fråga om räntebetalningarna och utlandstransaktionerna. Till grund för övervägandena på dessa områden ligger promemorior från riksskatteverket och brottsförebyggande rådet.

Upphörden och indrivningen av skatter och avgifter kommer också att effektiviseras och förbättras. Till att börja med är en lagrådsremiss med förslag till en lag om indrivningspreskription av skatter, avgifter och tullar att vänta under våren. Bl. a. övervägs bestämmelser som innebär att preskriptionstiden kan förlängas om den betalningsskyldige på olika sätt saboterar indrivningen, t. ex. genom att hålla sig undan utomlands.

Jag räknar vidare med att under innevarande år kunna lägga fram ett förslag om en allmän rätt för staten att vid återbetalning av skatter och avgifter räkna av de fordringar som staten kan ha på mottagaren.

I fråga om skatteindrivningen vill jag också erinra om att regeringen i proposition 1980/81:8 har föreslagit en ny utsökningsbalk, som skall ersätta de nuvarande delvis ålderdomliga lagarna på området. Utsökningsbalken föreslås bli tillämplig även vid indrivning av skatter och allmänna avgifter och förutsätts göra indrivningsförfarandet mera effektivt.

Vidare tillsätts i dagarna en kommitté som skall arbeta för att ytterligare förenkla och förstärka indrivningen av skatter och avgifter. Bl. a. skall ett förslag utarbetas om kronofogdemyndigheternas tillgång till information från olika myndigheters ADB-register. Även restavgiftssystemet skall ses över av kommittén. Utredningsarbetet skall bedrivas skyndsamt och redovisas i etapper med början vid halvårsskiftet detta år.

Även utanför skatte- och avgiftsområdet fortsätter kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Bl. a. skärps miljöskyddslagstiftningen genom införandet av särskilda avgifter som kan drabba företag vid överträdelse av

lagen. Vidare föreslås straffbestämmelser för miljöbrott bli införda i brottsbalken. Propositioner i dessa ämnen läggs fram inom kort.

Inom justitiedepartementet förbereds också en mera generell lagstiftning om ekonomiska sanktioner mot företag i vars verksamhet det har begåtts brott som lett till obehöriga vinster. Vidare övervägs förslag från brottsförbyggande rådet om likvidationsförfarandet enligt aktiebolagslagen och om advokatverksamheten.

Jag vill slutligen erinra om förslagen i budgetpropositionen om ökade resurser till de brottsbekämpande myndigheterna. Polisen får ytterligare fyra nya s. k. eko-rotlar. De tre största länsstyrelserna får ökade resurser för mervärdesskattekontrollen. Kronofogdemyndigheterna tillförs ekonomisk sakkunskap främst för att bedöma mera komplicerade indrivningsfall och för att effektivisera indrivningen av skatter och avgifter. Dessutom får kronofogdemyndigheterna i de tre största städerna särskilda medel för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Riksskatteverket får medel för att förstärka verkets möjligheter att aktivt bistå kronofogdemyndigheterna i svårutredda indrivningsfall.

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

Anf. 2 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! I dag är det en vecka kvar tills årets på heder och samvete nedtecknade självdeklarationer skall vara inlämnade. Nu står taxeringsnämnder, taxeringsintendenter, revisorer och andra beredda att starta ett omfattande gransknings- och kontrollarbete. Minsta lilla inkomstuppgift och avdragsyrkande kommer att kontrolleras. Under större delen av året kommer samhällets inkomst- och avdragsgranskare att vara upptagna med att studera önskemål från olika arbetargrupper om avdragsrätt för arbetskläder, pendlarnas uppgifter om körsträckor till och från arbetet, anställdas förmåner i form av matkuponger och liknande.

Samtidigt med detta pågår i vårt samhälle en gigantisk skattesvindel och ett omfattande skattefifflande – nästan utan kontroll. Det är en ekonomisk brottslighet av enorm omfattning.

Spekulativa nolltaxerare, fastighetsfifflare och sluga konkurssvindlare kan arbeta vidare. De känner säkert ingen stor oro. Samhällets kontrollapparat och lagens arm räcker inte till dessa människor. De har lärt sig att ta vara på svagheterna i vår lagstiftning och bristerna i kontrollfunktionen.

Ungefär samtidigt som inkomstuppgifterna för 1980 började dimpa ned i våra brevlådor i januari månad i år, kunde Aftonbladet och Sveriges Radio i mycket uppmärksammade artiklar och intervjuer avslöja dagsläget för den ekonomiska brottsligheten i vårt land. Budgetministern och vi andra kunde läsa om hur smarta fifflare snuvade samhället på miljardbelopp i undanhållna skatter, hur skattesmitarna lever i lyx, och vi fick lyssna till uppgifter om hur de som skall angripa dessa brottslingar saknar resurser, om brister i vår lagstiftning m. m.

Vi kunde läsa att skattesmitarna undanhåller samhället skatteinkomster i storleksordningen 7,5 miljarder kronor. Vi fick veta att den ekonomiska brottsligheten i stort beräknas omsätta ca 40 miljarder kronor årligen i

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

Sverige. Det är tio gånger så mycket som det som ingår i varje av regeringen med stor möda hopsnickrat åtstrammingspaket – för att göra en jämförelse som regeringsledamöter förstår.

Avslöjandena i Aftonbladet och i radions intervjuserie om den ekonomiska brottsligheten skakade om svenska folket ordentligt. Man frågade: Hur kan detta vara möjligt? Vad gör samhället mot dessa svindlare?

Det var i avsikt att få svar på dessa frågor som jag ställde min interpellation till statsminister Fälldin. Jag trodde att han skulle bedöma denna fråga som så allvarlig att han ville för riksdagen redovisa hur regeringen tänker angripa den, att han ville ge ett samlat besked från alla departement som berörs: ekonomidepartementet, budgetdepartementet, bostadsdepartementet, industridepartementet, jordbruksdepartementet, handelsdepartementet, arbetsmarknadsdepartementet m. fl.

Men statsministern ville inte vara svarande. Han överlät till budgetministern att klara uppgiften. Jag har fått ett ordrikt svar, men det är bedrövligt till innehållet. Trots detta vill jag tacka statsrådet Wirtén för svaret, som han fått den otacksamma uppgiften att meddela.

Svaret är garnerat med många förstärkande ord. Låt mig ge några exempel: "En rad genomgripande åtgärder", "ett intensivt arbete", "flera viktiga initiativ", "den intensiva satsningen", osv.

Jag vill direkt fråga budgetministern: Vem är det som har gjort denna betygsättning av regeringens arbete när det gäller den ekonomiska brottsligheten?

Man tänker osökt på den berömda talaranvisningen: När argumentationen är svag, höj rösten!

På tolv rader i förslaget till sitt svar redovisar budgetministern vad regeringen hitintills har gjort för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Ett exempel på en s. k. genomgripande åtgärd är att man inrättat särskilda enheter inom polisen, de s. k. eko-rotlarna. Visst kan de vara bra, men inte är det särskilt imponerande att man har avdelat hundratalet av våra 16 000 polismän för arbetet mot den ekonomiska brottsligheten.

Statsrådet hänvisar vidare till lagen mot skatteflykt som ett bevis för att regeringen gjort vad han kallar intensiva satsningar. Men statsrådet glömmar tala om att den lagen hade kunnat genomföras redan för fyra fem år sedan. Den låg nämligen långt framme vid regeringsskiftet 1976, men då hamnade den i regeringens beryktade långbänk, och där låg den fram till 1980, när den serverades i ett något urvattnat skick.

Jag nöjer mig med dessa kommentarer till redovisningen av vad regeringen har gjort. Det som saknas i svaret är en uppgift om hur många socialdemokratiska krav på åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten som moderater, folkpartister och centerpartister har röstat ned här i kammaren sedan 1976. De kan räknas i många tiotal. Och inom kort får de borgerliga nya chanser att säga nej, nej och åter nej. Då skall nämligen socialdemokraternas stora partimotion från i fjol om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten behandlas här i kammaren.

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

Det är inte brist på förslag till åtgärder som varit regeringens problem. Det är brist på vilja till handling.

Nu redovisar budgetministern att man i regeringen förbereder en del åtgärder, att man tänker utreda en del åtgärder osv. Det är sannerligen ingen imponerande redogörelse. Jag skall helt kort kommentera bara en av de tänkta åtgärderna.

Budgetministern säger att en lagstiftning mot den grå arbetskraften förbereds i regeringen. Men statsrådet glömmer tala om att även den frågan har legat i Thorbjörn Fälldins långbänk sedan 1976, då det fanns ett förslag som plockades undan av den borgerliga regeringen.

Brottsförebyggande rådet har alltsedan 1978 levererat förslag på åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten till regeringen. Bortsett från en och annan moderat reservation har det i stort sett varit enighet om förslagen i den politiskt sammansatta styrgruppen i BRÅ. Men i regeringen tycks det inte alltid ha varit majoritet för att låta BRÅ-förslagen bli regeringsförslag. Jag skall nämna ett par exempel.

Det ena gäller förslaget att förstärka aktiebolagslagen. Förslaget syftade till att ge samhället större möjligheter att på ett tidigt stadium gå in och förhindra ekonomisk brottslighet i företag på väg mot konkurs. Det förslaget stoppades i regeringen.

Likaså tycks ett förslag om förtur i skattedomstolarna ha blivit stoppat. Förslaget innebar en möjlighet att påskynda mål där det fanns misstankar om skattebrott.

Ett tredje exempel: BRÅ föreslog en ökning av samhällsinsynen i vad avser revisorers och advokaters skötsel av sin disciplinära verksamhet. Detta var tydligen en så känslig fråga att den stoppades undan i någon skrivbordslåda.

Jag kunde fortsätta uppräknningen av BRÅ-förslag som stoppats. Man frågar sig varför detta har skett. Det vore intressant att på den punkten få ett besked av budgetministern.

Jag är övertygad om att det i de djupa folkleden i dag finns en stark, snabbt växande opinion mot Fiffelsverige – mot den omfattande ekonomiska brottsligheten. Men någon motsvarande vilja inom regeringen att ta itu med problemen märker man inte. När något förslag blir kontroversiellt läggs det åt sidan.

Jag är övertygad om att budgetministern i Aftonbladet har följt med redovisningarna av hur det skattefifflas och av hur ekonomins svindlare lever.

Jag vill fråga: Vad tänker regeringen göra åt nolltaxerarna och skattesmitarna, som inte betalar skatter eller avgifter, men som lever i stora villor och på en standard långt över Medelsvenssons?

Jag vill också fråga: Vad tänker regeringen göra åt de skojare som äger fastigheter för många miljoner, men som inte betalar ett öre i skatter eller i avgifter?

Jag vill fråga: Vad skall regeringen göra åt konkurssvindlarna, som fortfarande kan driva företag i konkurs, starta nya och upprepa detta om och

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

om igen, trots miljonskulder till samhället och till löntagarna?

Jag är medveten om att detta inte är frågor enbart för budgetdepartementet. Det är frågor som rör regeringspolitiken i stort och som statsministern borde ha varit här och svarat på.

Det har sagts att lagars främsta uppgift är att vara morallbildande. Men dagens brist på samhällsinsatser mot nolltaxerare, fastighetsskojare, konkurssvindlare, skattesmitare och andra kommer att leda till en upplösning av rättsmedvetande och moral, som kan bli förödande för vårt samhälle.

Inom kort kommer såväl Landsorganisationen som socialdemokratiska partiet att presentera förslag till nya kriminalpolitiska program för 1980-talet. Båda programmen domineras starkt av förslag till åtgärder mot ekonomisk brottslighet, och i båda programmen prioriteras samhällsinsatser mot denna brottslighet.

Även på många andra håll reses nu krav på effektiva åtgärder, krav på t. ex. strängare straff för brott mot arbetskraften. I dag kan det t. o. m. vara ekonomiskt lönsamt att begå brott på exempelvis arbetsmiljöområdet. De straff som kan utmätas är långt lindrigare än de ekonomiska vinster som man gör på sådan brottslighet.

Allt starkare reses numera också krav på en skärpning av straffen för brott mot arbetarskyddets bestämmelser, arbetstidslagstiftningen, olaga arbetsförmedling m. m. Men om några sådana åtgärder finns det ingen antydning i budgetministerns svar. Tydligen kan ekonomins fifflare på dessa områden känna sig ganska trygga, så länge vi har en borgerlig regering.

På löntagarkåll reses också allt starkare krav på möjligheter för samhället att blottlägga ekonomisk brottslighet, exempelvis genom samkörning av olika datauppgifter, öppnare information om företagens skatter och avgifter, entreprenadföretagens affärer m. m. Hur reagerar regeringen på de kraven?

Krav på etableringskontroll kommer från många branscher, t. ex. byggnads-, måleri-, restaurang- och städföretagen. Det gäller bl. a. att få möjlighet att granska hur personer som vill nystarta företag tidigare har skött sina åligganden mot samhälle och anställda. Hur reagerar man i regeringen på sådana krav?

Det finns i dag en stark vilja hos många myndigheter, inom fackföreningsrörelsen och hos många politiker att agera med stor kraft mot ekonomisk brottslighet. Men i regeringen saknas tydligen alltjämt en nödvändig samlad insats mot denna brottslighet.

Ekonomins brottslingar arbetar på de flesta samhällsområden. De sysslar med felaktig, bristfällig eller helt obefintlig bokföring, luftfakturor, försäkringsbedrägerier m. m. I företag sysslar de med svindel med statliga bidrag och lån, valutafiffel och fastighetsspekulation. De utför medvetet brott mot arbetarskydd och mot lagstadgat övertidsuttag. De sysslar med svarta pengar, struntar i att betala skatter, avgifter osv.

Vad tänker regeringen göra åt allt det här? Detta var egentligen bakgrunden till min interpellation. Jag hoppades på ett svar på de här frågorna i dag. Det svar som jag har fått är ett beklämmande bevis på hur lätt

regeringen tar på den varböld i vårt samhälle som den ekonomiska brottsligheten vuxit ut till.

Jag ber avslutningsvis budgetministern att ta med den här hälsningen tillbaka till landets statsminister, som inte kunde vara här i dag, och till alla de statsråd som har ansvarsområden som är berörda av den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 3 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Omfattningen av ekonomisk brottslighet, skatteflykt och skattefusk är stor i det här landet. Men även ökningstakten för den ekonomiska brottsligheten är hög. För fem år sedan beräknades den ekonomiska brottsligheten medföra att mellan 20 och 40 miljarder kronor undanhölls samhället för beskattning. I dag är sannolikt det beloppet mångdubblat. Skatteflykten och skattefusket har ökat i omfattning. Lagen mot skatteflykt är inget större hinder för fortsatt skatteflykt. Den var urvattnad redan när den lades på riksdagens bord.

Även när det gäller kvarskatterna har stora förändringar ägt rum. Uteblivna inbetalningar av kvarskatt har märkbart ökat under de senaste åren. Tidigare var det vanligt att ungefär 75 % av kvarskatterna inbetalades till statsverket i rätt tid. Men så är det ingalunda längre. Under våren 1979 kom det in endast 68 % av kvarskatterna, och i våras blev det bara 65 % som flöt in i rätt tid. Riksrevisionsverket beräknar att under de kommande åren maximalt 64 % av uteblivna kvarskatter kommer att levereras in. Det uteblivna skattebeloppet har också ökat, och f. n. lär det uppgå till runt 7 miljarder.

En del av skattetransaktionerna görs mer eller mindre lagligt och ofta med hjälp av dyra advokater eller s. k. skatteplanerare – vilka kanske rätteligen borde kallas vid ett annat namn: skattesmitarkonsulter.

Det här stora skattemässiga bortfallet har medfört att skattebördorna på vanliga människor ökat. Och med den skattepolitik som den borgerliga regeringen har bedrivit och fortsätter att bedriva drabbas de stora grupperna i samhället, vilka har låga eller normala inkomster av arbete.

Det har i samhället utvecklats en sorts skattesmitarelit, vilken oftast består av välbärgade människor som med dyra skattekonsulters hjälp undandrar sig beskattning på olika sätt. Det medför att även allmänhetens skattemoral sjunker och luckras upp. Man resonerar naturligtvis på följande sätt: när de rika och mäktiga i samhället klarar sig undan skatt skall inte heller jag ställa upp längre. Det är därför som det uppstått en så kraftig opinion mot den här typen av brottslighet.

För att vända de här trenderna erfordras kraftfulla åtgärder. De åtgärder som regeringen hittills vidtagit eller aviserat att vidta är långt ifrån tillräckliga. De verkar vara framtagna mer för att om möjligt stilla den kraftigt växande opinionen än för att på ett kraftfullt sätt stoppa dessa handlingar, som egentligen borde betecknas som kriminella.

Vänsterpartiet kommunisterna har i en rad motioner under årens lopp lagt fram förslag som skulle ha inneburit kraftåtgärder för att begränsa och

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

förhindra spridningen av den ekonomiska brottsligheten. De skulle också ha medfört väsentliga förbättringar långt innan det halkat utför så långt som det gjort nu. Med det som bakgrund ter sig regeringens förslag som ändå mer svaga. I stället för att ha gått emot vpk:s förslag borde de borgerliga partierna – och för den delen i viss mån även socialdemokraterna – ha varit mer mottagliga för de förslag till åtgärder som vpk lagt fram.

Det av regeringen och den borgerliga majoriteten genomdrivna förslaget till skatteflyktslag var efter många års förhållande ett förslag av det mest urvattnade slaget. Och experterna menar att effekten mot skatteflykt torde bli ytterst marginell. Dessutom borde, i samband med en lag mot skatteflykt nationellt, åtgärder ha vidtagits mot den internationella skatteflykten, men därtill fanns inte heller någon politisk vilja.

Budgetministern säger i sitt svar att det sedan "några år pågår ett intensivt arbete för att komma till rätta med skatteflykten och den ekonomiska brottsligheten". Det är ju synd att detta intensiva arbete inte har smittat av sig på regeringkansliet. För visst finns det många olika förslag till åtgärder från myndigheter och organisationer mot denna form av brottslighet, men man kan med bästa vilja i världen inte påstå att regeringen arbetar efter de intentionerna.

De åtgärder som budgetministern åberopar är dessutom i viss del inte till för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Så är exempelvis fallet med omorganisationen i första instans, taxeringsnämnderna. Det finns inget som pekar på att förhållandena där blivit bättre. Tvärtom så har taxeringsförfarandet hittills under den "nya" organisationen varit närmast kaotiskt. Allt tyder på att deklARATIONERNA inte blivit bättre granskade. Vad som däremot skulle ha gett resultat hade varit att ta bort en hel del av de avdrag som vissa grupper i samhället drar stor nytta av. Det om något skulle både ha underlättat granskningen av deklARATIONERNA och gett bättre samhällsinkomster.

Vidare prutar regeringen på de resurser som begärs för att ge myndigheterna möjlighet att skärpa skattekontrollen. Det är alltså inte fullt sanningsenligt när budgetministern säger att myndigheterna förstärks. Det blir i stället en viss försvagning av möjligheterna att verka för de myndigheter som lyder under länsstyrelserna, även om regeringen har varit mycket flott och beviljat 27 tjänster av de 254 som begärts. Kronofogdemyndigheterna har verkligen behov av resursförstärkning. De borde på allvar vidta åtgärder för att i mesta möjliga mån få in de sju miljarder som ligger i uteblivna kvarsattnar. Men detta går inte så länge som dessa myndigheter inte ges tillräckliga resurser. Därför står regeringens tal om kraftåtgärder inte i samklang med verkligheten. Det går inte gärna att bli trodd när man säger en sak men inte handlar därefter.

Dessutom borde regeringen ha gett uttryck för den inriktning som riksskatteverket förordar angående behandlingen av de gäldenärer som står för den allra största delen av de uteblivna kvarsattnarna. Enligt riksskatteverket är det 10 % av dessa gäldenärer som står för 75 % av skulderna, dvs. omkring 5 1/2 miljarder kronor. Det är naturligtvis de som i första hand skall

angripas. Men något stöd härför har inte uttalats från regeringens sida, i varje fall inte i budgetpropositionen.

Beträffande mervärdeskattekontrollen vill jag säga att det är naturligtvis bra att den skärps, men det är inte tillräckligt. Momsfusket är omfattande, det känner naturligtvis budgetministern till. Här borde man inte nöja sig med att enbart ta ut så att säga förseningsavgifter och liknande av dem som inte betalar in mervärdeskatt. Detta borde i stället kriminaliseras och ställas under brottsbalken. Det finns med nuvarande system heller inte någon som vet om ett företag redovisar moms eller inte.

Det finns mängder av företag som tar ut moms vid sina tjänster men som underlåter att redovisa den. Detta kommer man inte åt med mindre än att man "räkar hamna" på dem. Oftast sker det nära nog av misstag. Det finns alltså inte något registreringssystem. Därför borde man från regeringens och de borgerliga partiernas sida inte ha varit motståndare till att införa etableringskontroll. Vi har inom byggnadsbranschen gott om erfarenheter av vad som skulle behöva göras när det gäller att kontrollera företags etableringar. Vi har alltför många dåliga erfarenheter, inte bara när det gäller skatteundandraganden utan också i fråga om andra skyldigheter som åligger företagen men som de inte uppfyller.

Budgetministern har också aviserat frågan om räntebetalningar och utlandstransaktioner. I det här fallet är det inte fråga om något arbete som kommer från regeringen, utan det är brottsförebyggande rådet som har kommit med en promemoria – som ännu inte har åtgärdats av regeringen. Det hade varit möjligt att långt tidigare lägga fram en proposition med denna promemoria som underlag, men regeringen har alltså inte visat något intresse för att snabbt göra det. Räntebetalningarna kunde ha åtgärdats för flera år sedan. BRÅ pekar på att bankkontona huvudsakligen – 21 miljoner av 27 miljoner, tror jag – är uppbyggda på personnummer eller organisationsnummer. Det är naturligtvis inte så svårt att med hjälp av dessa uppgifter skapa en kontroll av räntebetalningarna. I svaret säger budgetministern att regeringen överväger olika åtgärder. Men det är inte mycket att fundera på – det är bara att göra slag i saken.

I rättvisans namn skall ändå sägas att det är bra att det kommer ett förslag om kvittning vid återbetalning av skatter och avgifter. Man får väl ställa den förhoppningen att regeringen verkligen lägger fram detta förslag och inte gör som med skatteflyktsklausulen, som bara sköts upp från år till år, trots att den varje år annonserades i regeringsdeklarationen.

I stället för att ytterligare utreda frågan om förenkling och förstärkning av indrivningen kunde man utnyttja de kunskaper som redan finns. Det finns gott om kunskaper inom myndigheterna, men det fattas pengar, det fattas resurser. Hela tiden kan man märka att många av dessa myndigheter inte ges de ekonomiska resurser de borde ha. Om de fick det, skulle man också tillförsäkra samhället avsevärda inkomster utöver vad det skulle kosta att tillsätta dessa tjänster.

Slutligen vill jag påstå, beträffande det förslag som förbereds inom justitiedepartementet och som gäller brott vilka lett till obehöriga vinster, att

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

detta inte heller är något aktivt arbete från regeringen. Vad jag förstår kommer det att ta tid att överväga de här förslagen. Det sägs ingenting i svaret om när man vill införa ekonomiska sanktioner mot sådana brott, utan det är bara fråga om överväganden. Tyvärr är väl detta ett ganska typiskt uttryck för regeringens sätt att behandla hela den ekonomiska brottsligheten, skattefusk och skatteflykt – man överväger, men man vidtar inga åtgärder.

Det finns alltså många redovisade förslag som regeringen inte velat nappa på. Detta tyder på ett ointresse från regeringens sida att verkligen ta itu med den stora skattebrottsligheten och ekonomiska brottsligheten.

Däremot tycks det vara en väldigt alert regering när det gäller att beröva de arbetande deras kanske enda avdrag genom att slopa de första 1 000 kronorna på reseavdragen. Där har regeringen visat handlingskraft.

Anf. 4 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag tycker att det är av vikt att i denna debatt först slå fast än en gång – jag har gjort det många gånger förut i denna kammare – att den ekonomiska brottsligheten är allvarlig. Jag har aldrig stuckit under stol med det. Jag tror att jag utan att blinka kan säga att jag sedan jag blev budgetminister känt det vara av stor vikt att vi konstruktivt försöker finna vägar för att rätta till denna allvarliga sak i vårt svenska samhälle.

Ni gör här ett försök, Arne Nygren och Tommy Franzén, att måla upp en bild enligt vilken det skulle vara ni som är de verkligt pådrivande, kraftfulla, idérika och suveräna när det gäller att komma åt den ekonomiska brottsligheten, medan jag skulle befinna mig i bakgrunden i ett fruktansvärt dunkel och vara i det närmaste en halvkriminell individ, som försöker värna om denna brottslighet. Det är klart att detta är en nidbild, som jag tycker att vi kunde ta bort. Så förhåller det sig inte. Jag tror att vi i alla partier i Sveriges riksdag är beredda att åstadkomma en så bra lagstiftning som möjligt för att komma åt dessa svårigheter. Det är förvisso inte så lätt som en del oppositionspolitiker vill göra gällande. Tvärtom är detta ett av de allra svåraste problem vi har att ta itu med.

Jag känner mig intet dugg prickad av Arne Nygren när han påstår att det är fråga om värderingsord när jag i svaret säger att regeringen varit aktiv på detta område. Det är bara att läsa svaret. Man finner då att det vidtagits en rad åtgärder på alla områden som Arne Nygren vill att det skall vidtas åtgärder på. Det förekommer alltså här en aktivitet.

Jag vill gärna säga att den debatt som Aftonbladet drog i gång i början av året var av värde. Men det är inte så att den på något sätt satt i gång debatten i kanslihuset. Dessa frågor har tvärtom stått i centrum sedan en lång tid tillbaka, i själva verket ända sedan 1976 då den första Fälldinregeringen trädde till.

Det är kanske också av vikt att säga att vi, när vi tar tag i dessa frågor, måste arbeta på det sätt som jag försökt redovisa i svaret, dvs. undersöka vad det är för problem vi har att brottas med när det gäller kronofogdemyndigheternas verksamhet, för att ta ett exempel. Vi måste lyssna till myndighe-

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

terna och få problemen redovisade. Sedan får man sätta sig ned och fundera hur man skall komma åt just det eller det problemet. Våra möjligheter därvidlag är ganska begränsade. Man kan inte göra några stora Alexanderhugg för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Man måste i det här arbetet gå framåt bit för bit. Det är ett sådant arbete som detta svar redovisar.

Låt oss erkänna att man inte ensidigt kan säga att vi nu skall bygga upp en väldig effektivitet när det gäller övervakningen av Sveriges medborgare – löntagare och företagare –, dvs. ha en polisapparat som ser in i varje litet skrymsle. Vi skall ha en öppen redovisning och ett öppet samhälle, men vi får inte stiga över den gräns där människors integritet blir hotad. Detta är någonting som gäller både den lilla inkomsttagaren och den stora företagaren. Vi är angelägna om att i Sverige leva i ett rättssamhälle. Därför måste man i dessa frågor ständigt göra denna avvägning: Hur skall vi få större effektivitet utan att göra avkall på de rättigheter som både Arne Nygren, Tommy Franzén och jag vill att vi skall ha för att kunna säga att vi verkligen lever i en rättsstat.

Herr talman! Efter de här inledande, mera allmänna principerna i frågan skulle jag vilja peka på något av det som varit uppe i inläggen efter mitt interpellationssvar.

Arne Nygren säger att han inte är så nöjd med svaret. Han säger att en mängd socialdemokratiska motionsyrkanden under årens lopp har röstats ned. Jag har tittat på den motion som väckts vid årets riksmöte, och jag måste säga att den inte innehåller mycket som vi inte håller på att jobba med i regeringen. Jag har redovisat de olika utredningsuppdrag som är på gång, som ligger i remissvarnen eller som rent av håller på att bli propositioner till riksdagen. Det är väldigt få nya saker. Jag skulle gärna vilja vända på frågan och säga: Var finns de verkligt radikala grepp som Arne Nygren tror skulle kunna vända den ekonomiska brottsligheten så mycket snabbare i förhållande till det som håller på att hända i BRÅ, i olika statliga utredningar, i regeringens kansli och det som redan kommit hit till riksdagen för beslut? Det blir inte så väldigt många. Men det vore frestande, herr talman, att gå igenom dem punkt för punkt. Jag har en 14-sidig A 4-promemoria här med en mängd punkter, vilka regeringen just åtgärdat eller håller på att åtgärda. Det rör ting som inte är bra: tryggheten behöver t. ex. förbättras, det gäller att få in sådana samhällsresurser som enligt bestämmelserna skall komma till samhället via avgifter eller skatter, att förhindra skattesmitning osv. Men jag skall i varje fall inte göra det i första omgången. Jag deltog i en debatt förra veckan där flera av de punkterna redovisades. De finns redan i kammarens protokoll. Men jag vill gärna återkomma om så blir nödvändigt.

Det är i stort sett en fråga om lagstiftning, organisation och resurser. På lagstiftningsområdet har mina meddebattörer satt några frågetecken för skatteflyktslagen. Jag försökte, så fort jag kom till budgetdepartementet, få fram det förslaget. Det fattades ett beslut i den frågan under hösten, vilket var ganska snabbt. Vad detta beslut får för effekt är alltid en bedömningssak – det vet vi inte ännu. Därför har vi också sagt från regeringens sida: Låt oss

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

följa hur skatteflyktslagen kommer att verka i praktiken, och göra det på ett sådant sätt att regering och riksdag får ett ordentligt underlag för att bedöma om det lagförslag som nu är antaget är så bra som vi önskar att det skall vara eller om vi behöver göra ändringar. Vi är öppna för diskussion på den punkten. Men återigen är det, herr talman, en balansgång mellan effektivitet och rättssäkerhet, och den är i eminent grad uttalad i det lagförslaget.

När det gäller organisationen har alla de myndigheter som här berörs förstärkts: lokala skattemyndigheterna, kronofogdarna, polisen, tullen. Om man ser på siffrorna från 1970-talet och framåt ligger tyngdpunkten och förstärkningarna i början av de år då regeringarna Fälldin och Ullsten hade ansvaret – inte under den socialdemokratiska tiden. I dag har vi, Tommy Franzén, problem att sprida resurser omkring oss. Jag trodde faktiskt att t. o. m. Tommy Franzén insåg att landets resurser i dag inte tillåter alltför expansiva åtgärder i något avseende. Men på den här punkten har vi sagt: Detta är så viktigt att vi, även i ett läge då inga nya tjänster över huvud taget har tilldelats staten, medger att polisens resurser omprioriteras, att andra myndigheters resurser omprioriteras till förmån för bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Det är ett av de mycket få prioriterade områden vi har.

Någon av er nämnde polisens eko-rotlar. De har fått de tjänster de önskade. När det gäller ekonomiska resurser i övrigt framgår det att man regionalt, lokalt och centralt har fått något ökade resurser för att kunna lämna rådgivning och komma åt ekonomisk brottslighet.

Anf. 5 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Av de besked som vi nu fick kan man utläsa att regeringen stått för en betygsättning genom de kraftfulla ord som använts i svaret. Det är helt klart.

Vad som gjort att regeringen inte har lyckats nå resultat i kampen mot ekonomisk brottslighet är att man egentligen inte har velat ge tillräckliga resurser för detta. Man har långhalat förslag. Jag nämnde tidigare att förslag har kunnat ligga fyra fem år innan de "kommit i sjön". Man har vidare urvattnat förslag från utredningar och från BRÅ. Det är anledningen till de mycket beklagliga resultaten av det fåtal lagar på detta område som vi beslutar om här i kammaren. Det kan väl ändå inte vara så att budgetministern inte noterat alla voteringar här i kammaren i frågor om åtgärder mot ekonomisk brottslighet, där socialdemokratiska förslag har röstats ned. Det gäller förslag från civilutskottet, justitieutskottet, lagutskottet, jordbruksutskottet osv. till åtgärder som vi från socialdemokratiskt håll har velat vidta på olika områden men som regeringspartierna sagt nej och åter nej till.

Nu säger statsrådet emellertid att man vill ge tjänster, att man vill försöka skapa resurser och att man vill lyssna till dem som sysslar med de här frågorna. Från uppborgsmyndighetens sida slog man faktiskt larm i fjol. Man sade att en förstärkning här måste till därför att uppborgssystemet håller på att haverera. Man framhöll att skojare struntar i att betala källskatter, arbetsgivaravgifter osv. Företag struntar i att registrera sig. Uppborgsmynd-

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

digheten i Stockholm gjorde en undersökning i en förort, och denna visade att en tredjedel av företagen i ett område inte var registrerade. Ett förslag förelåg från en utredning om att 75 tjänster skulle tillföras myndigheten. I det läget valde regeringen att ge länsstyrelserna i uppgift att inom ramen för anvisade medel tillsätta samtliga tjänster. Jag vill gärna fråga budgetministern: Hur många tjänster blev det? Vid de flesta länsstyrelserna sade man faktiskt att det inte längre fanns något att ta av inom ramen för anvisade medel. Löser man olika frågor på det sättet, herr budgetminister, när man aldrig de resultat som man önskar.

Det är naturligtvis besvärande att till budgetministern ställa frågor som andra statsråd egentligen skulle ha besvarat. Eftersom man valt att låta budgetministern gå in som svarande, kan jag peka på en annan mycket allvarlig sak som vi socialdemokrater många gånger erinrat om, nämligen det förhållandet att man för ett allvarligt skattebrott kan vänta med domslut i 10–15 år. Fallen med Mr X och bingokungen i Göteborg är ett par exempel på det. Det kan väl ändå inte sägas vara kraftfulla åtgärder i kampen mot ekonomisk brottslighet när man handlar på det sättet.

När det gäller den nya konkurslagen, som vi för drygt ett år sedan antog här i kammaren, så ville vi ha en skärpning. Den fick en urvattnad kontur. Resultatet är att bara en enda person hittills har dömts – jag tänker på ett fall i Göteborg. Det här är naturligtvis otillfredsställande, och det minskar på ett mycket beklagligt sätt respekten för åtgärder av det här slaget.

Nästan dagligen kommer uppgifter om hur brottslingar på den grå och svarta ekonomiska marknaden kan härja. I går berättade man i Aftonbladet att staten på Muskö vid marinens hemliga bas ger jobb åt skatteflyktingar.

Jag skulle gärna vilja fråga statsrådet om inte åtminstone det är en uppgift som bör skaka om regeringen ordentligt. Vad tänker regeringen göra för att förhindra att staten ger skatteflyktingar, företag med miljoner i skatteskulder, möjlighet att bli anbudstagna?

Man skulle kunna anföra många exempel på åtgärder som skulle kunna vidtas på det här området. Statsrådet säger att han studerat vår motion till årets riksdag. Låt mig då säga att vi inte har någon motion till årets riksdag. Vi hade en till fjolårets. Handläggningen av den har förhalats sedan fjolåret – vi har haft den ute på den största remiss som någon motion i justitiekottet någon gång genomgått. Vi har fått in uppgifter och åsikter från myndigheter och är i gång med arbetet. Vi kommer naturligtvis att lägga fram ett förslag som vi hoppas att regeringen skall ha intresse av men som naturligtvis kommer att röstas ned här i kammaren – det är vi medvetna om.

Anf. 6 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Budgetministern pekar på en 14-sidig PM med åtgärder. Låt mig med en gång säga att jag på det bestämdaste vill hävda att regeringen inte på något intensivt sätt motarbetat den ekonomiska brottsligheten. Det framlades förslag redan långt tillbaka i tiden. Ett exempel är från 1974, då länsstyrelsen i Stockholm avslöjade vad man kallade det likvida fusket. Det

Måndagen den
9 februari 1981

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

har funnits många förslag både före och efter det som inte har resulterat i någonting.

Budgetministern sade i sin replik att jag borde veta att landets resurser inte tillåter en ökning av personalstyrkan på de här områdena. Han sade också att man ändå i viss mån gått kronofogdemyndigheterna till mötes på den här punkten.

Jag nämnde i mitt inledningsanförande att länsstyrelserna i landet har krävt förstärkningar med 254 tjänster. För momsensheterna begärde man 50 och fick 27, för lokala skattemyndigheterna begärde man 144 och fick 0, och för kronofogdemyndigheterna begärde man 60 och fick 10. Jag kan inte för mitt liv förstå att en utökning av de här resurserna skulle innebära ökade kostnader för samhället. Jag utgår från att en kronofogde inte bara uppbär lön utan också utför ett arbete. I och med att han utför ett arbete bör en hel del av de uteliggande 7 miljarder kronorna i kvarskatter komma in. Det bör väl vara så att en tjänsteman av den här sorten gott och väl betalar sig?

Jag tycker inte budgetministern skall fortsätta krypa bakom påståendet att vi inte har resurser. Här är det en klart uttalad vilja från regeringens sida att inte ge resurser för att driva in de pengar som staten har att fordra.

Budgetministern talade om Alexanderhugg och sade att man skall ta det bit för bit. Med tanke på vad budgetministern sade om öppen redovisning vill jag då med en gång fråga: Anser budgetministern att kronofogdemyndigheterna skall arbeta som man gör i Malmöhus län eller inte? Jag tänker då på vad som går under benämningen Kommando syd, som överraskande går in i företagen och hittar mängder med pengar – bl. a. gömda bakom badkaret, enligt en redovisning i en kvällstidning för en tid sedan! Man förvarnar alltså inte om att man kommer utan man kliver rätt in och finner undanstoppade medel. Är det meningen att den öppna redovisningen och den ökade sekretess som regeringen föreslagit och genomdrivit skall vara så helgad att myndigheterna skall förvarna, innan de kommer till företagen för att leta efter undanstoppade svarta pengar?

Budgetministern nämnde i början av sin replik någonting om att jag och Arne Nygren skulle vara företrädare för iderikedomen. Nej, det är inte på det sättet. I varje fall är det inte vi från vpk:s sida som står för iderikedomen. På den punkten måste jag hålla brottsförebyggande rådet, riksrevisionsverket, riksskatteverket, länsstyrelserna m. fl. räkning för att det är de som har och har haft mängder med idéer. Däremot har vi från vpk tagit upp en hel del av dessa idéer och lagt fram dem som förslag i riksdagen, medan regeringen har varit oerhört passiv. Dessa aktiva förslag från vår sida har bemötts med utomordentlig passivitet från regeringens och den borgerliga riksdagsmajoritetens sida. Så är det med den saken.

Beträffande eko-rotlarna är det tyvärr så att av de tjänster som redan finns på dessa rotlar är flera obesatta. Det beror ofta på de rådande anställningsförhållandena. Bättre anställningsförhållanden behövs, men jag tror att det framför allt behövs anställningsformer, så att man kan få andra människor att söka sig till dessa jobb än bara sådana personer som har bakgrund som poliser. Att människor med annan bakgrund och erfarenhet tar anställning

på eko-rotlarna är vad som behövs för att dessa skall bli effektiva.

Skatteflyktsklausulen vet vi ännu ingenting om, menade budgetministern. Men såvitt jag förstod sade herr Wirtén i sin replik att propositionen om skatteflyktsklausulen lades fram mycket snabbt efter det att herr Wirtén tillträtt posten som budgetminister. Var det alltså budgetministerns förtjänst att propositionen lades fram? Var det i så fall också budgetministerns förtjänst att propositionen fick en sådan utformning att den mer eller mindre utgör en ordbok och ett lexikon för skattesmitarkonsulter, så att de vet hur de även i fortsättningen skall kunna kringgå skattelagstiftningen? Propositionen har nämligen, till skillnad från normalt utformade propositioner, fått ett sådant utfall att den är en uppslagsbok för skattesmitare.

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

Anf. 7 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag tror vi skall avvakta hur lagstiftningen mot skatteflykt kommer att verka och döma den först när vi får se det material som så småningom kommer fram. Någon uppslagsbok för skattesmitare tror jag ingalunda att propositionen är, Tommy Franzén.

Jag skall bara kommentera några av de punkter som Arne Nygren tog upp. Han menade att uppbördssystemet behövde förbättras, och det är vad som skett i den s. k. RS-reformen, vad gäller både taxeringsdelen och uppbördsdelen. Här har ju ändå vidtagits reformer. Om de i alla delar slagit rätt kan man naturligtvis diskutera – det är dock ett reformarbete på gång just på den punkt som Arne Nygren nämnde.

Att rättegångar i samband med brott på det här området förhållas är något som vi tyvärr litet var kunnat notera. Därför är också lagförändringar när det gäller preskriptionstiden på väg. Vi har noterat hur en del personer kan hålla sig gömda utomlands. Detta måste åtgärdas. Jag är helt överens med herr Nygren om det. Det finns ingen motsättning på den punkten.

När det gäller konkurslagstiftningen vet Arne Nygren med sitt säte i det utskott som handlägger dessa frågor att förändringar även därvidlag har skett. Man har vad gäller fattigkonkurser en helt annan hållning från samhällets sida och en helt annan kontroll över sådana mindre riktiga eller direkt felaktiga åtgärder inom affärlivet.

Ytterligare ett område som Arne Nygren nämnde gäller den grå arbetskraften. Javisst, jag sade redan i svaret att det är just ett sådant område som vi måste angripa, och därför kommer regeringen med förslag på det området.

När det gäller tjänster och resurser tyckte Tommy Franzén att det inte går att krypa bakom det förhållandet att det svenska samhället i dag inte har de tillgångar som vi egentligen skulle önska för att förstärka på olika områden. Men det är ju så, Tommy Franzén. Tro inte att det går att bara sticka i väg och hämta de där 7 miljarderna! Det låter nästan som om det skulle vara en lätt uppgift, men det är inte riktigt så. Jag är övertygad om att man med en effektivare organisation, med omprioritering av tjänster och bättre lagstiftning skulle kunna komma åt en hel del av detta. Det är precis vad regeringen nu åstadkommer. Då får vi in stora delar av dessa pengar – det tror jag. Men

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

att komma ner till noll, det går nog endast i ett Utopia, som möjligen kan finnas i Tommy Franzéns hjärna.

Vi har alltså den situationen att det är nödvändigt att omprioritera inom de resursramar som finns tillgängliga i den svenska samhällsekonomin. Något annat kan vi inte göra just nu – men det skall vi göra, och det gör vi.

Får jag allra sist bara säga, herr talman, att jag har startat den här debatten med att säga att detta är ett mycket allvarligt problem och att jag kommer att göra allt vad jag kan för att försöka åstadkomma förbättringar. Inte minst gör jag det mot bakgrund av vad Tommy Franzén var inne på i slutet av sin första replik. Han menade att när man nu har för ögonen en hel del allvarliga brott, så får det en smittoeffekt. Att det är en bristande skattemoral i det svenska samhället får vi också tyvärr allt oftare bevis för. Var och en, höga och låga inkomsttagare, måste känna sitt solidariska ansvar för att ta sin del av bördan. Annars drar man resurserna från den gemensamma samhälls-
kan.

Anf. 8 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Budgetministern säger att han skall göra allt vad han kan, och vi får väl då önska lycka till – som någon annan har önskat tidigare.

Budgetministern nämner RS-reformen men hoppar skickligt över att man inte fick det väsentliga, nämligen tjänsterna. De 75 begärda tjänsterna, sade man till länsstyrelsen, får ni klara inom befintliga ramar. Jag frågade budgetministern: Hur många tjänster har det blivit inom de befintliga ramarna? Men jag fick inget svar.

För att återgå till mina övriga frågor: Nog är det väl riktigt, herr budgetminister, att vi har nolltaxerare och skattesmitare här i landet som lever ett hyggligt liv, bor i flotta villor, lever långt över Medelvenssons standard. Min fråga var: Vad tänker regeringen göra för att förhindra den hanteringen?

Det är väl också riktigt att vi har skojare på fastighetsmarknaden, som äger fastigheter för mångmiljonbelopp men inte betalar ett öre i skatter och avgifter. Det hade varit roligt att veta vad regeringen tänker göra för att förhindra att sådant får förekomma.

Det är väl även riktigt, herr budgetminister, att trots konkurslagen, som vi antog i fjol, är det fortfarande möjligt att driva företag i fattigkonkurser. Man upptäcker numera, på grund av den nya lagen, att det finns missförhållanden, och man anmäler dem, men sedan finns det inte resurser att åtgärda dem. Det är ju det som man nu har slagit larm om. Man har sagt till regeringen att här ökar högarna av ohanterade konkursmål med 100 %, med 200 %, medan regeringen inte ger någon tilldelning av resurser för att avhjälpa situationen.

Det är ju här vi har bekymren. Det är resurserna i form av personal, i form av möjligheter för myndigheterna att agera, som är så nödvändiga och som regeringen inte ger.

Det är precis så som Tommy Franzén sade: det här är verkligen ett område där nya tjänster ger återbäring. Regeringen blir inte trodd om den säger att

det inte finns resurser för att tillsätta de här tjänsterna. De betalar sig många gånger om – om bara viljan finns att inrätta tjänsterna, att ge resurser för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Men budgetministern kröp bakom samma argument som vi tidigare har hört här i kammaren från borgerligt håll – han talade om integriteten, om värnet om rättssäkerheten osv. Om sådant tal anförs som argument för att inte göra något alls, då är det allvarligt i den mycket besvärliga situation på detta område som har redovisats för oss i tidningar, i radio och här i kammaren.

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

Anf. 9 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag vill med en gång förklara för budgetministern och åhörarna att jag aldrig har påstått att vi skall kunna få ned den ekonomiska brottsligheten till noll. Jag tog fram manuskriptet från mitt inledningsanförande, och där står det "i mesta möjliga mån". Att sedan budgetministern vill vantolka det och försöker lägga ord i min mun som jag aldrig har sagt må vara hans sak.

Riksskatteverket förordar att kronofogdemyndigheterna prioriterar målen mot de 10 % av gäldenärerna som har 70 % av skulderna till staten. Jag vill fråga budgetministern: Är det också regeringens uppfattning? Tänker regeringen ge kronofogdemyndigheterna sin uppfattning till känna och säga åt dem att inrikta sig på dessa 10 %?

Jag tänker bl. a. på en pekpinne för några år sedan från dåvarande justitiekanslern till länsåklagaren i Hallands län. Länsåklagaren sade att man inte fick lägga de små frågorna åt sidan. Det innebar att man på grund av bristande resurser var tvungen att lägga målen mot de stora ekonomiska brottslingarna åt sidan. I och för sig skall naturligtvis ingen brottsling gå fri, men det är väl ändå i första hand de stora gäldenärerna som man skall försöka komma åt. Jag upprepar därför min fråga: Anser budgetministern att kronofogdemyndigheterna skall följa riksskatteverkets uppmaning?

Det har sagts en hel del om konkurser och konkurslagstiftning och om de bestämmelser beträffande rätten att idka näring som togs förra året. Vi var kritiska till den lagstiftningen när den förelades riksdagen, därför att vi ansåg att man inte med kraft gick in för att stoppa de "konkursare" som växer upp som svampar ur jorden. Arne Nygren relaterade vad som stod i Aftonbladet i går om målarna på Muskö som hade gjort konkurs fem gånger eller mer under ett tiotal år men ändå får uppdrag som entreprenörer åt staten. Det är bara ett fall – man skulle säkert kunna göra upp mer än 14-sidiga PM i A 4-format över sådana fall.

Under lagstiftningsarbetet framhöll vi att fackföreningsrörelsen har goda förutsättningar för att hjälpa till med att komma åt "konkursarna". Den känner i många fall rätt väl till dessa människor, som ofta har verkat ganska många år inom sina branscher och gjort den ena konkursen efter den andra. Därför borde fackföreningsrörelsen ges en mer betydelsefull roll när det gäller att sätta stopp för dessa företag. Det kan bl. a. ske genom att facket ges utvidgade möjligheter enligt 38 § medbestämmandelagen – och den känner sannolikt budgetministern till såsom förutvarande arbetsmarknadsminister.

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

Det finns även andra förslag. Jag vill kort beröra några av dessa och fråga om regeringen tänker ta krafttag på dessa områden. Det gäller bl. a. skärpta påföljder för arbetsgivare som inte betalar in källskatter och arbetsgivaravgifter. Den punkten hade vi uppe här i riksdagen i december månad förra året som förslag i en motion. Men då sade den borgerliga majoriteten nej. Någon sådan skärpning av påföljderna ville inte de borgerliga vara med om. Jag ställer nu frågan till budgetministern: Är det också budgetministerns uppfattning att undandragandet av källskatt och arbetsgivaravgifter skall få fortgå utan skärpta påföljder?

B-skattsedlarna är också ganska aktuella när det gäller ekonomisk brottslighet. Vi vet att en stor del av denna brottslighet ryms inom den grupp som använder sig av B-skattsedlar. Finns det då någon intention från regeringens sida att i samband med taxeringarna kontrollera att "B-skattarna" betalar moms och arbetsgivaravgifter? Finns det någon intention hos regeringen att ge slarviga "B-skattare" A-skatt i stället?

Vidare har från BRÅ framlagts förslag om att inrätta en enda myndighet som skulle handlägga och kontrollera arbetsgivaravgifter, A- och B-skatter samt moms. Det är naturligtvis ett sätt att centrera verksamheten och därigenom skapa resurser inom nuvarande ramar för att bättre komma åt dessa olika brott.

Ja, det var frågor som jag tror att det finns anledning att gå in på, och jag vill ha ytterligare svar från budgetministern. Jag hoppas att det skall bli positiva svar, till skillnad mot det första svaret.

Anf. 10 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag skall bara kort svara på de senast framställda frågorna om hur läget är när det gäller kronofogdemyndigheterna. Vi har, Tommy Franzén, avsatt en ekonomisk resurs för att just kunna hjälpa kronofogdemyndigheterna vid speciellt besvärliga utredningsärenden. Den resurs som Tommy Franzén efterlyser finns redan med i budgetpropositionen. Vi har dessutom höjt avgifterna för att undvika att antalet enskilda mål blir så stort, för att försöka komma till rätta med den arbetsbalans som förvisso har varit besvärande. I stället prioriterar vi de allmänna målen.

Vi avser vidare att göra en utredning om det går att samköra olika dataregister. Det tror jag är en mycket viktig faktor att väga in i detta arbete. Kan vi lyckas på det området, kommer vi åt en hel del.

Får jag allra sist säga att det inom utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen diskuteras förändringar just när det gäller B-skattsedlarna. Även den punkten är således under beredning. Tommy Franzén.

Anf. 11 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Beträffande kronofogdemyndigheterna redovisar budgetministern att regeringen har gett vissa resursförstärkningar för speciella ekonomer som skall stå till tjänst för kronofogdemyndigheterna. Ändå är jag tvungen att konstatera att det bara har blivit tio tjänster, trots att kronofogdemyndigheterna i hela landet sammantaget hade begärt 60 tjänster

och riksskatteverket i sitt remissvar uttalat sig positivt för detta.

Jag måste komma tillbaka till vad jag tidigare sade: Vill man gripa sig an problemen och i största möjliga mån få in de pengar som ligger ute, är det framför allt på kronofogdemyndigheterna som man bör skapa bättre resurser. Den omorganisation som budgetministern talar om har inte visat sig tillräcklig. Vi har under årens lopp haft en kraftig ökning just när det gäller uteblivna kvarsattnar. Det har skett en ytterligare försening av inbetalningar i rätt tid. Därför erfordras enligt mitt förmenande i första hand ordentliga resurser inom just kronofogdemyndigheten. Jag uppmärksammade inte någonting i budgetministerns senaste anförande om att han motsätter sig att det skulle innebära kostnader för samhället att förstärka kronofogdemyndigheten och även mervärdesskatteenheten. En förstärkning därvidlag ger också ökade inkomster till samhället – sannolikt också med mångdubblade belopp jämfört med vad den kommer att kosta.

3 § Svar på interpellation 1980/81:72 om samhällets inflytande på datautvecklingen

Anf. 12 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Marie-Ann Johansson har frågat mig vilken betydelse den förändrade ägarstrukturen kommer att få på samhällets möjligheter att garantera en "positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll".

Marie-Ann Johansson har i sin interpellation hänvisat till att nuvarande ägare av Datasaab AB, som gemensamt ägs av staten och Saab-Scania AB, enligt pressuppgifter avser att sälja företaget till L M Ericsson. Hon har vidare hänvisat till vad som sägs i kommittédirektiven för delegationen för datafrågor.

Regeringen har för några dagar sedan avgett en proposition (1980/81:93) till riksdagen om överlåtelse av statens aktier i Datasaab AB till Telefonaktiebolaget L M Ericsson m. m. I propositionen föreslås att staten överlåter 40,5 % av aktierna i Datasaab till L M Ericsson. Återstående del av statens aktieinnehav i Datasaab, som är 9,5 %, föreslås få överföras till televerkets bolag Teleinvest AB.

Eftersom frågan redovisas närmare i propositionen kommer jag här endast att behandla ett par punkter.

Det är angeläget att den svenska dataindustrin kan utvecklas på ett ekonomiskt riktigt sätt och få fram produkter som ger en "positiv utveckling av datoranvändningen i samhället". Datasaab verkar emellertid på en marknad som präglas av hård internationell konkurrens och som tekniskt och ekonomiskt domineras av stora utländska företag, många av dem multinationella. Företaget måste då inriktas på högkvalificerade och specialiserade produkter. Av betydelse för en sådan produktutveckling är kontakten mellan kvalificerade användare av datasystem och Datasaabs produktutveckling.

Den nära samverkan som etableras mellan L M Ericsson, televerket och

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om åtgärder mot
skatteflykt och
ekonomisk brotts-
lighet*

Datsaab förbättrar möjligheterna för svensk dataindustri att vara konkurrenskraftig även i framtiden.

Denna samverkan ger även en nära koppling mellan Datsaabs produkt- och tillverkningskunnande och det system- och användarkunnande som finns inom L M Ericsson och televerket vad gäller kommunikations- och informationstjänster, t. ex. utrustning för framtidens kontor.

Samhällets inflytande över dataindustrin bör rimligen inte utövas på det sättet att samhället bestämmer vilka produkter som dataindustrin skall tillverka och sälja.

Däremot kan samhället genom utbildning och forskning, genom utredningar, genom informationsinsamling och informationsspridning, genom beställningar av produkter, genom olika former av regleringar och avtal samt i sista hand genom lagstiftning påverka eller bestämma ramarna för datoranvändningen i samhället. Därmed har samhället också möjligheter att påverka tillverkarnas allmänna inriktning och förutsättningar för forskning och produktutveckling. Som Marie-Ann Johansson vet arbetar vi på bred front med dessa frågor, bl. a. i datadelegationen.

De nära kontakter som finns mellan de berörda företagen och olika samhälleliga organ i vårt land bör underlätta detta arbete och en sådan påverkan. En annan värdefull samverkan är naturligtvis den som sker med de fackliga organisationerna. Ett exempel som pekar på dessa möjligheter är televerkets satsning på dokumentation och informations-spridning på området teleanknuten kontorsautomation (benämnt TELDOK) och där bl. a. representanter för datadelegationen, LO och TCO ingår i redaktionskommittén.

Anf. 13 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation.

I svaret nämns att det nu föreligger en proposition till riksdagen om försäljning av statens aktier i Datsaab till L M Ericsson. Jag måste tala om att jag inte visste att en sådan proposition skulle läggas fram när jag framställde min interpellation – det får väl skyllas på min okunnighet när det gäller vem som fattar vilka beslut. Jag kommer därför inte att i detalj gå in på just den här transaktionen – det finns ju möjlighet att göra det i en motion – utan jag skall främst kommentera frågan principiellt utifrån det svar jag har fått.

Jag tolkar svaret så, att regeringen anser att det är betydelselöst vem som äger dataindustrin när det gäller att garantera, som det heter i direktiven till datadelegationen, "en positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll". Jag delar inte den uppfattningen. Enligt min mening har det den största betydelse för utvecklingen vem det är som äger ett företag och därmed styr forskning, utveckling och framtagning av nya produkter.

Det finns många exempel på hur utvecklingen av denna teknik här i Sverige har styrts av leverantörerna. Ett exempel kan jag hämta från min arbetsplats. Leverantören av det företagets datasystem hade för ett antal år

*Om samhällets
inflytande på da-
tautvecklingen*

sedan forskat och tagit fram ett nytt operativsystem. ett operativsystem som det på just detta företag inte fanns något behov av och som det naturligtvis kostade ganska mycket pengar att byta till, men som företaget slutligen ändå tvingades att acceptera. Leverantören använde nämligen det allra vanligaste försäljningsargumentet: man avsåg inte att under någon längre tid ge någon service på det gamla operativsystemet.

Ett försäljningssystem som från början är uppbyggt så, att leverantören hyr ut datorerna och framför allt all service, medför att leverantören helt har kunderna i sin hand och kan styra deras inköp och byte av system. Detta är ett känt faktum. Stora företag har t. o. m. gått samman i intresseföreningar för att i någon mån minska denna leverantörernas makt.

Eftersom leverantörerna nästan alltid är stora transnationella bolag med tillverkning och försäljning i många länder, blir de instrument för statligt inflytande som statsrådet nämner i svaret – inflytande genom beställningar av produkter, olika former av regleringar och avtal och i sista hand lagstiftning – ganska tandlösa, eftersom de hela tiden kommer att fungera på leverantörernas villkor. Dessa bedömer naturligtvis för- och nackdelarna med att ha kvar tillverkning i ett land. De är faktiskt av den storleken att de, om lagstiftningen blir för besvärlig eller om kundens fordringar blir för stora, kan ställa ultimatum. De kan säga när det gäller krav från kunderna: Gör så här, eller köp av någon annan. Och om lagstiftningen blir för besvärande kan de säga: Gör så här, eller vi flyttar ut vår industri från ert land. – Dessa fakta måste vi räkna med i en diskussion om en svensk dataindustri.

När det gäller dataindustrin i vid mening är Sverige extremt utlandsberoende och oerhört sårbart. Man måste också efterklökt säga att det i fråga om stora generella datorer var fel att inte i ett tidigare skede satsa på en inhemsk dataindustri och ta de kostnader det hade fört med sig, vilket man ju gjorde i många andra europeiska länder. I dag har vi ett totalt utlandsberoende på detta område. På andra områden inom det som i vid mening kan kallas dataindustri ligger Sverige bättre framme. Inom landet finns exempelvis stortillverkare av industrirobotar.

Eftersom data- och elektronikindustrin är en framtidsindustri, en av de få industrier som inte i dagens krisekonomi dras med stora problem, är det viktigt att vi i det här landet får en utveckling av den industrin som gagnar både sysselsättningen och en positiv utveckling av datoranvändningen. En utredning arbetar också med just dessa frågor, nämligen data- och elektronikkommittén. Dess uppgift är bl. a. att, som det står i direktiven, överväga om åtgärder bör sättas in för att underlätta utvecklingen av nya och effektivare produktionsmetoder liksom användningen av nya material och ny utrustning.

Enligt min mening är det anmärkningsvärt att svenska staten i detta skede av utvecklingen – med en datadelegation som just satt i gång sitt arbete och med en sittande industripolitisk utredning – säljer bort det lilla inflytande och ägande man har i data- och elektronikindustrin. Man kan i och för sig diskutera för- och nackdelarna med detta samgående. En av nackdelarna måste väl, åtminstone enligt ett av regeringspartiernas bedömning, vara att

*Om samhällets
inflytande på da-
tautvecklingen*

den bidrar till koncentrationen inom näringslivet. Men det är möjligt att detta är en riktig fusion, om man ser till de konkurrensförhållanden som råder inom denna bransch. Vad som däremot knappast kan vara riktigt är att staten inte behåller åtminstone det ägande den hittills har haft. Vad jag frågar mig är alltså varför man säljer och inte nöjer sig med att gå samman med L M Ericsson.

När det sedan gäller televerkets andel i det nya bolaget är frågan hur länge denna del kommer att vara samhällsäg. Några garantier för att inte staten skall bjuda ut också denna del till försäljning finns, såvitt jag har förstått, inte.

Enligt min mening borde staten, och därmed samhället, i stället sträva efter att utöka sitt inflytande över denna industri, detta just för att kunna garantera en positiv utveckling för samhället som helhet. Några andra garantier än ägande finns ju inte när det gäller att hindra att arbetstillfällen flyttas utomlands – det tror jag att statsrådet kan hålla med om. Några andra garantier än ägande finns inte heller, om man vill säkra de fackliga organisationernas möjligheter att påverka produkterna på så sätt som man har skisserat i propositionen om försäljning av Datasaab. Det kan vi kanske också vara överens om. Man kan ha fromma förhoppningar, men några garantier kan man inte ha. Inte heller det avtal som har slutits mellan L M Ericsson och staten ger några garantier härvidlag.

Slutligen: I svaret på min interpellation görs följande konstaterande: "Samhällets inflytande över dataindustrin bör rimligen inte utövas på det sättet att samhället bestämmer vilka produkter som dataindustrin skall tillverka och sälja." Jag frågar: Varför inte? Om det inte är samhället i vid mening, och då inkluderar jag de anställdas intressen liksom även företagens-kundernas, som skall bestämma vad som skall tillverkas, vem är det då – leverantörerna? Tycker statsrådet att det inflytande leverantörerna har och har haft är enbart positivt och önskvärt ur samhällets synvinkel?

Det är ju inte så, att det fungerar enligt marknadskrafternas lagar. Dessa har vi ju för länge sedan lämnat bakom oss. Marknadens behov styr inte tillverkningen. I stället är det leverantörernas idéer och möjligheter att göra sig en vinst som styr marknaden, detta med ofta mer eller mindre otillbörlig marknadsföring. Därför vill jag sluta med att besvara påståendet i interpellationssvaret med ett "varför inte?". Varför skall samhället inte bestämma vilka produkter som dataindustrin bör tillverka och sälja?

Anf. 14 Statsrådet OI.OF JOHANSSON:

Herr talman! Jag är tacksam för den avgränsning som Marie-Ann Johansson gjorde. Det ligger en proposition på bordet, och det är naturligt att diskussionen i anslutning till den här affärsuppgörelsen sker på vanligt sätt här i riksdagen. Vi bör då ägna oss åt de principiella frågeställningar som kan kopplas till den aktuella propositionen.

Låt mig börja med att citera en mening ur Marie-Ann Johanssons interpellation. Meningen som gäller just ägandet och dess betydelse för möjligheterna att påverka lyder: "Om den nyss nämnda försäljningen av

Datasaab genomförs innebär det att samhället ytterligare avhänder sig möjligheterna till inflytande över forskning och utveckling inom dataområdet.”

Det är klart att man litet uppgivet skulle kunna säga att vi redan har lämnat ifrån oss det mesta av det här. Den helt dominerande forskningen och utvecklingen på detta område sker i de multinationella företagen eller inom den inhemska företagssektorn, vid sidan av den ringa del som Datasaab har representerat till nu.

Som bekant har vi i stället försökt att via forsknings- och utvecklingsinsatser inom Styrelsen för teknisk utveckling och våra universitet och högskolor främja forskning och utveckling samt via industripolitiken. Och jag vet att Sverige relativt sett, i förhållande till vår befolkning osv., satsar ganska mycket. Det är ungefär vad data- och elektronikkommittén kommit fram till. Men den sorts styrning som utövas genom att staten är ägare har hittills varit ganska begränsad – det tror jag att vi båda är överens om. Därför är den nu aktuella förändringen inte någon stor förändring på detta område.

Sedan är det kanske viktigt att säga att vi använder orden ”samhället” och ”staten” med litet olika betydelse, och det är bäst att reda ut det först. Jag menar inte – oavsett vad det står i interpellationssvaret eller i Marie-Ann Johanssons interpellation – att samhället alltid är identiskt med staten. Vi har ett självklart intresse av att ha en inhemsk dataindustri, ägd av svenska intressen – det måste vara en grundläggande princip. Om det sedan innebär statligt eller privat ägande kan vara av underordnad betydelse. De uttalanden som finns i interpellationssvaret är baserade på vad den aktuella affären i det här avseendet skulle kunna innebära.

Det avgörande är naturligtvis vilken utvecklingskraft och förmåga vi har att hänga med på det här snabbt expanderande området och klara den konkurrens internationellt som alla länder egentligen har svårigheter med. Vi vet ju hur den internationella marknaden ser ut. Japan är oerhört framgångsrikt och vinner marknadsandelar på alla andra länders bekostnad. Man har i varje fall gjort det fram till nu, även i förhållande till USA. Många små länder måste därför ägna sig åt defensiva åtgärder och avgränsa de områden där de verkligen kan satsa för framtiden.

Från den här utgångspunkten menar jag att det kan vara viktigt att samordna sina resurser, sin tekniska förmåga och kapacitet. Och utan att gå in mer djupgående i den aktuella affären måste man väl säga att den onekligen innebär kontakter mellan kommunikationsområdet och dataområdet som är intressanta. Dessutom har vi frågan om en bättre koppling mellan producent och användare och därmed, som Marie-Ann Johansson antagligen önskar, möjligheter till ökad användarpåverkan, vilket jag tycker är mycket positivt.

Datasaab är specialist på dataterminaler för olika användningsområden, och de ingår i större system i vilka bl. a. utrustning för själva dataöverföringen över stora avstånd mellan terminaler och en eller flera datorer ingår. Det är ett teknikområde som f. n. inte finns inom Datasaab men som är av

*Om samhällets
inflytande på da-
tautvecklingen*

stor betydelse för det totala systemet. Men just inom detta område – överföring av kommunikation på långa avstånd – är alltså L M Ericsson framstående.

Ett annat intressant kompetensområde hos L M Ericsson utgör abonnentväxlar, dvs. växlar som är placerade hos stora företag och där automatiskt kopplar telefonsamtal. I och med att dessa blir datorstyrda och får möjlighet att koppla även datasignaler öppnas nya möjligheter till systemlösningar, t. ex. inom kontorsautomationsområdet. Och det är just ett område där Datasaaabs produkter har vidsträckt användning i dag. Här finns alltså sådana klart intressanta samordningsmöjligheter som bör leda till att den svenska förmågan att hänga med i utvecklingen kan förstärkas.

Det går naturligtvis att ge fler exempel på samarbetsmöjligheter. I det sammanhanget är det också viktigt att komma ihåg det samarbete som redan är etablerat mellan televerket och L M Ericsson. Vi vet att t. ex. AXE-växlarna emanerar från det forsknings- och utvecklingsarbete som har bedrivits inom EI.LEMTEL, ett fifty-fifty-ägt utvecklingsbolag. Det finns alltså redan ett etablerat samarbete, och därför är det ganska naturligt att det statliga intresset och inflytandet kanaliseras via televerket.

Sedan kan det finnas andra fördelar i en sådan här uppgörelse, men jag vill bara ta upp det här som exempel på vad jag vill kalla för en *offensiv* strukturförändring. Den är avsedd att just kunna förstärka den inhemska dataindustrins möjligheter att leva vidare. Vi vet alla vilka besvär vi har haft att kunna muta in nya områden för Datasaaab. Man är där skicklig på vissa områden, men utvecklingen går snabbt. Det gäller att hela tiden ligga framme i täten, och det är inte säkert att man skulle klara detta på lång sikt om man inte fick en hårdare koppling till just användarsidan och den mycket betydelsefulla del av användningen som finns i just inhemska svenska företag. Låt vara att också L M Ericsson är ett transnationellt företag, men det är ändå svenskdominerat.

Sedan är det klart att man kan föra den här diskussionen vidare och säga att det faktiskt finns gränser för det statliga inflytande som utövas också över statligt ägda företag. Det finns inte någon sorts automatik här som innebär att det är alldeles klart att statliga företag skall fungera på ett annat sätt än de privata företagen. Det har ju varit en politisk stridsfråga i och för sig. Men det viktiga i sammanhanget är att också statsägda företag är beroende av den internationella miljö som en öppen ekonomi utgör, och vi har en öppen ekonomi i Sverige. Därför kan man inte bara säga att statligt ägda företag kan fungera enligt särskilda regler och sedan betala in mellanskillnaden över statskassan. Det finns gränser också för detta, som Marie-Ann Johansson vet.

Därmed har jag inte alls sagt att jag anser att det är betydelselöst allmänt sett vem som är ägare. Det är alltså ingen principuppfattning i den frågan som är angiven i interpellationssvaret.

Anf. 15 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vi har nu kommit bara litet närmare varandra, för jag menar att just ägandet är väldigt betydelsefullt.

Jag vill kommentera något av vad Olof Johansson sade och börjar då med de olika positiva effekter som samgåendet mellan Datasaab och LME kan få och som Olof Johansson redogjorde för. Jag sade också i mitt första anförande att det förmodligen är en riktig fusion, om man ser det principiellt, utan att bry sig om vem som äger vad. Men det jag inte fick svar på var varför staten avhänder sig de här aktierna. Det är tyvärr en väldigt liten del av dataindustrin som staten äger, men att man säljer den gör ju inte saken bättre, om vi nu tycker att ägandet har betydelse för den framtida inriktningen av industrin. Detta fick jag inte svar på – det är möjligt att Olof Johansson inte kan gå in på de bedömningar som gjorts när det slutits avtal mellan LME och staten. Man har kanske helt enkelt inte kunnat genomföra den här affären med ett något större statligt inflytande i fortsättningen. Jag skulle kunna tänka mig att det förhåller sig så, men det kanske Olof Johansson kan svara på.

Sedan till frågan om en inhemsk dataindustri. Vi är tydligen överens om att det är viktigt att ha en sådan och att den får en positiv utveckling. Jag är däremot inte lika överens med Olof Johansson om att det inte är så stor skillnad om industrin är privatägd eller i samhällets ägo. Även de svenska företagen i den här branschen är transnationella, som Olof Johansson sade. I och med att staten lämnar ifrån sig ytterligare ägande kommer dessa företag att ha dataindustrin i sin hand i än högre grad än tidigare.

Även om dessa industrier är svenska är de, liksom alla transnationella företag, inte speciellt beroende av eller låsta till något enskilt land. De styrs, på samma sätt som de utländska, av vinstintresset och tar kanske inte de samhällsekonomiska hänsyn som man ibland måste ta för att på sikt få en ur samhällssynpunkt positiv utveckling.

Då kommer jag in på det Olof Johansson sade om att statliga företag inte lever i en egen värld utan också är beroende av internationella förhållanden. Självfallet är det så. Däremot kan man när det gäller statliga företag ha en annan samhällsekonomisk syn på frågorna och något är ta en förlust för att få en större vinst längre fram. Men de hänsynen tar multinationella företag mycket sällan. De har en helt annan inriktning – vinstintressena är styrande.

Vi kan också läsa följande i avtalet mellan LME och staten:

”LME förklarar att bolaget avser att inom ramen för vad som är företagsekonomiskt motiverat fortsätta Datasaabs verksamhet i nära samordning med närliggande verksamheter hos LME ---.”

Detta ger inga garantier för att man inte på andra områden kommer att upprepa det som enligt min mening var felaktigt, när man lade ner tillverkningen av stora generella datorer i det här landet.

En annan aspekt som kan läggas på detta att samhället avhänder sig inflytande i och med den här affären, även om man inte gör det i så stor utsträckning, är att det just nu pågår statliga utredningar liksom diskussioner

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om samhällets
inflytande på da-
tautvecklingen*

*Om samhällets
inflytande på da-
tautvecklingen*

här i riksdagen och i massmedia, samtidigt som utvecklingen tar stora språng. Utvecklingen väntar inte på några statliga utredningar, och inte heller den här affären kunde vänta till dess att riksdagen tagit ställning till den svenska datapolitiken.

Vad som då kan begäras från politikerhåll är att regeringen under tiden bäddar så bra som möjligt för genomförandet av de beslut som kommer att fattas så småningom här i riksdagen. Men i stället avhänder man sig alltså ett visst inflytande genom att sälja en, om än liten, del av dataindustrin till privata intressen. Det tycker jag är ett dåligt sätt att bädda för framtida politiska beslut. Vi behöver en offensiv politik från statens håll när det gäller en satsning på elektronikindustrin. Jag menar att det borde vara en satsning där man utvecklar en inhemsk dataindustri som står oberoende av stora transnationella bolag. Man skulle möjligen kunna inleda ett nordiskt samarbete på lika villkor. Det är förvisso inte någon enkel eller smärtfri procedur att göra en sådan satsning. Men jag tror att det är nödvändigt för att klara en positiv utveckling av datoranvändningen. Här gör i stället den borgerliga regeringen tvärtom – man avhänder sig inflytande och kontroll och låter utvecklingen fortsätta på de transnationella företagens villkor. Det tycker jag är beklagligt, men det är ju borgerlig politik.

Jag vill sluta med att fråga om man på regeringshåll har några andra åsikter och några andra ideér om hur man skall kunna komma ifrån detta nära nog hundra procentiga inflytande som de transnationella bolagen har inom dataindustrin.

Anf. 16 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Det är ju positivt att Marie-Ann Johansson säger att det är möjligt att detta är en riktig åtgärd. Det är många parter som varit med om detta och som tydligen anser det – i varje fall är kritiken mot den föreslagna strukturomvandlingen ganska begränsad, om ens någon. De fackliga organisationerna har – i varje fall så vitt jag hittills kunnat se – varit klart positiva. Jag tror att det beror på att man uppfattar detta som en offensiv strukturförändring, där vi samordnar de resurser som vi har i Sverige och knyter hårdare till varandra producenter och användare, varigenom vi ger möjlighet till ett ökat användarinflytande. Jag tror att det är där som huvuddelen av samhällets inflytande i framtiden måste ligga, dvs. att vi ger de människor som direkt berörs av tekniken större möjligheter att påverka den. Det kan naturligtvis ske på olika nivåer, dvs. både på de arbetsplatser där de används – detta är inte minst viktigt – och i de företag som svarar för produktionen av komponenterna. Jag tror att det är viktigt att vi utnyttjar de möjligheter som samhället ändå har i sin hand och som vi hittills enligt min uppfattning inte alls använt i tillräcklig utsträckning. På grund av att samhället – staten och inte minst kommunerna – är en stor kund har man möjlighet att påverka framför allt den inhemska industrin på detta område.

Jag är positiv till att vi – som Marie-Ann Johansson nämnde i förbigående – försöker etablera samarbete på det nordiska planet. Det kan ju ta sig olika

*Om samhällets
inflytande på da-
tautvecklingen*

uttryck, men jag skall inte fördjupa mig i det nu. Det är klart att de nordiska länderna har i stort sett samma problem på detta område, och därmed skulle en samverkan vara positiv.

Jag är inte föredragande på detta område inom industridepartementet. Jag har alltså inte tagit del i förhandlingarna och kan därför inte heller ur den synpunkt som Marie-Ann Johansson begär kommentera förhandlingsresultatet. Jag kan bara konstatera att alla de som yttrat sig i saken varit ganska positiva till just denna satsning. De flesta har uppfattat det som en ny möjlighet och en ny chans till en offensiv. Jag tror inte att vi bara skall hänga upp oss på om det är staten eller privata intressen som är ägare. Vi bör i stället ta fasta på de möjligheter som detta ger att behålla produktionsförmågan i Sverige och därmed också möjligheten att utveckla vårt kunnande på detta område. Det är uppenbart att LM Ericsson känner ett starkt behov av att bredda sitt kunnande till den privata sektorn. Man har tidigare varit starkt knuten till bl. a. telefonväxlarna, och man har sett hur det kunde gå upp och ned väldigt snabbt när televerket gick över från de mekaniska till de elektroniska växlarna. Därför behöver man också där sprida sitt kunnande och sprida riskerna.

Det måste vara positivt, ur hela samhällets synpunkt, att ett stort välrenommerat svenskt företag mera offensivt går in på dataområdet. Jag vill varna för att göra det till någon sorts automatik att ett statligt ägt företag skulle fungera bättre och ge mer av styrka åt den svenska data- och elektronikindustrin än ett privatägt eller privatägda i kombination och samarbete med statliga användare eller med statligt deläggande. Jag tror det är en alltför enkel syn på de här sakerna.

Marie-Ann Johansson återkommer några gånger till frågan varför vi gör den här affären just nu – hon anser det förvånande. Den styrs inte av tidtabeller gjorda av datadelegationen. Vi hoppas naturligtvis att i datadelegationen kunna etablera den framförhållning som jag anser har saknats i svensk politik under hela den period under vilken data- och elektroniktekniken har vuxit fram. Där bör vi kunna ägna oss åt de övergripande politiska riktlinjerna och principerna för att efter hand kunna få ett mönster för hur vi skall hantera de här frågorna som – hoppas jag – en bred majoritet av svenska folket kan sluta upp bakom. Det är inte meningen att tillsätta delegationer eller statliga utredningar skall stoppa upp utvecklingen, utan vi skall försöka fasa in oss själva och få kontakt med utvecklingen och kunna påverka den. Vi måste se vårt arbete på något längre sikt.

Jag vill nämna att det naturligtvis är viktigt, när vi talar om Sveriges möjligheter att styra detta område, att vi är medvetna om våra begränsningar. Det är många transnationella företag verksamma här – det är riktigt. Samtidigt har vi krav på att de fackliga organisationerna skall vara verksamma både i Sverige och internationellt. Vi måste naturligtvis i internationella sammanhang vara beredda att försöka påverka standards och system, och jag är övertygad om att just den koppling vi har möjlighet att skaffa oss i Sverige mellan användare och producenter kan innebära en stark påverkan också när det gäller den internationella utvecklingen. Det är

naturligt att utvecklingen går i den riktningen att de som använder data- och elektronikprodukterna också får en ökad möjlighet till påverkan. Där kan Sverige gå i täten. Det är en viktig sak som vi har att satsa på framöver.

En annan sak som vi skall vara klara över är att avtal av det slag vi nu diskuterar inte på något sätt är eviga. Efter fem år finns möjlighet att ompröva och möjlighet att förändra ägarstrukturer och annat. Det viktiga är att vi får ett hyggligt resultat av försöket till samordning av våra resurser så att vi kan hävda oss bättre nationellt och internationellt, skapa ett större oberoende för svensk data- och elektronikindustri för framtiden. Det måste vara en viktig uppgift också för datadelegationen att tänka i de banorna och lägga upp principerna för detta.

Anf. 17 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag påpeka att jag kan se den här affären som en riktig åtgärd, men att jag inte kan se säljandet av fyra femtedelar av statens ägande som riktigt.

Jag tror inte i och för sig att statligt ägda företag fungerar bättre på grund av själva ägandet. Däremot har jag förhoppningen att samhället och staten som ägare har litet andra intressen att ta hänsyn till än ett privat företag har, och att staten också tar hänsyn till hela samhällsutvecklingen på ett helt annat sätt än ett privatägt företag, vilket i första hand har att ta hänsyn till dem som äger företaget och att ge dem vinst. Den vinsten kan se annorlunda ut än den samhället på olika sätt kan göra genom sina företag. I den meningen betyder ägandet mycket. Mot den bakgrunden kan jag inte tycka att den aktuella affären är riktig, eftersom man i det fallet avhänder sig den lilla möjlighet man har till ägande.

Att affären blir aktuell nu beror ju på att verkligheten förekommer utredningarna. Därför måste man, om utredningar pågår och debatt förs, försöka att i sina transaktioner ha en framförhållning. Men så tycker jag inte är fallet när man säljer bort inflytande från staten – tvärtom. I stället binder och låser man händerna i viss utsträckning både på datadelegationen och på dataelektronikkommittén.

Slutligen: Man kan trösta sig med att det är som Olof Johansson sade, nämligen att avtal inte är eviga, att möjligheter finns till ändring av ägarförhållandena. Jag hoppas att vi får ett ökat samhällsinflytande när det gäller just den viktiga industrin.

Anf. 18 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill bara säga en sak: Datadelegationens kansli har redan varit i kontakt med LM Ericsson. Man har initierat kontakter mellan delegationen och företaget för att få till stånd diskussioner om nya produktområden och användarkrav i vårt land. Det är viktigt att man – oavsett ägarförhållandena – kan ha den sortens dialog, och jag hoppas att det skall vara möjligt också framöver. Naturligtvis är televerket en viktig part i det sammanhanget.

4 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1980/81:13 till finansutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades
Motion
1980/81:1924 till skatteutskottet

6 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1980/81:12 och 14
Näringsutskottets betänkande 1980/81:29
Civilutskottets betänkande 1980/81:13

7 § Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1980/81:95

8 § Anmälades och bordlades
Proposition
1980/81:99 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

9 § Anmälades och bordlades
Motion
1980/81:1925 av *Wiggo Komstedt m. fl.*
med anledning av proposition 1980/81:91 med vissa bestämmelser om
hemtillverkning av vin

10 § Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammar-
kansliet

den 6 februari

1980/81:96 av *Sten Sture Paterson* (m) till utrikesministern om u-landsbiståndet till Somalia:

Somalia hör till de länder som under åren 1973–1975 drabbades av förödande torka. Boskapsdöden blev omfattande, och även människoliv krävdes. Sverige hör till de länder som tidigt kom till undsättning. Somalia har sedan 1973/74 åtnjutit svenskt katastrofbistånd.

Nomader som helt eller delvis hade förlorat sin boskap samlades i hjälpläger. I dessa fanns i januari 1975 drygt 230 000 människor. Sedan regn åter började falla i maj 1975 beslöt Somalias regering i juli samma år att hjälplägren skulle stängas. Regeringen erbjöd därvid dem som ej kunde, eller ville, återvända till nomadlivet att slå sig ned i landets södra delar och

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Om samhällets
inflytande på da-
tautvecklingen*

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Anmälan av inter-
pellation*

där omskolas till jordbrukare eller fiskare. Erbjudandet antogs av 120 000, av vilka ca 24 000 valde att bli fiskare.

För att trygga behovet av båtar och fiskredskap ingicks ett avtal mellan Somalias fiskeriministerium och Volvo International om byggandet av en fabrik för glasfiberbåtar. Fabriken uppfördes i Getsera, strax söder om Mogadishu, och invigdes i oktober 1977. Av det svenska katastrofbiståndet på 15 milj. kr. budgetåret 1975/76 gick 6,4 miljoner till inköp från Volvo av 100 fiskebåtar på 6,4 m jämte diverse utrustning, råvaror och teknisk assistans, samt 8,4 miljoner till fabriksbyggnaden. Beslut om detta ekonomiska stöd togs av SIDA den 6 februari 1976. Någon insatsberedning gjordes ej. SIDA ansåg uppförandet av fabriken helt vara en affär mellan somaliska staten och Volvo och har därför också medvetet hållit uppföljningsarbetet till ett minimum.

Samstämmiga rapporter vittnar om att verksamheten vid båtfabriken uppvisar påtagliga brister. Dessa beror enligt bl. a. länderbyrån inom SIDA på bristfällig planering, ineffektiv förvaltning och brist på kompetent personal. Konsekvenserna härav är låg produktivitet, produktionsstopp på upp till ett halvt år, brister i redovisningen m. m.

Ansvar för ineffektiviteten av de till 15 milj. kr. per år uppgående svenska insatserna för fiskeriprojekt faller på berörda svenska parter. Volvo International och SIDA.

Enligt en överenskommelse per den 27 september 1980 som träffats mellan SIDA och Somalias regering skall planer utarbetas och genomföras så att båtfabriken är självbärande och livsduglig, när det svenska biståndet upphör den 30 juni 1982. Återstående tid är mycket knapp och risken uppenbar att Sverige står inför en påtaglig förlust i anseende och prestige genom att få överge ett biståndsobjekt, som kvarstår som ett monument över ett misslyckande.

Mot denna bakgrund hemställer jag att till utrikesministern få ställa följande frågor:

1. Hur bedömer utrikesministern utvecklingen av arbetet vid båtfabriken i Mogadishu?
2. Kommer erfarenheterna av samarbetet i Mogadishu mellan ett svenskt företag och SIDA att få konsekvenser för liknande samverkan i framtiden?
3. Har i detta fall återflödet av biståndsmedel fungerat på ett ur svensk synpunkt tillfredsställande sätt?

11 § Meddelande om frågor

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Meddelande om
frågor*

Meddelades att följande frågor framställdes

den 6 februari

1980/81:259 av *Evert Svensson* (s) till jordbruksministern om tidpunkten för tillsättande av utredning om utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund:

Riksdagen har beslutat att regeringen skall tillsätta en särskild utredning om de samlade utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund.

Vid en interpellationsdebatt den 28 april 1980 lovade jordbruksminister Anders Dahlgren att utredningen skulle kunna tillsättas i oktober 1980. Emellertid har detta ännu inte skett.

Med anledning av det nämnda ärendets angelägenhetsgrad vill jag till jordbruksministern ställa följande frågor:

När kommer denna utredning att tillsättas?

den 9 februari

1980/81:260 av *Ingvar Carlsson* (s) till statsrådet Carl Axel Petri om planerna på framtida uranbrytning i Sverige:

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att 5 809 000 kr. beviljas Sveriges geologiska undersökning (SGU) för anslagsfinansierad uranprospektering. Detta torde innebära att regeringen inte utesluter en framtida svensk uranbrytning.

När LKAB i december 1980 ansökte om tillstånd för uranbrytning i Pleutajokk i Arjeplogs kommun, uttalade sig lönenministern Olof Johansson, vice ordförande i centerpartiet, för pressen. Centerpartiet var emot svensk uranbrytning över huvud taget, konstaterade han.

Det är olyckligt om det råder oklarhet om regeringens principiella inställning till uranbrytning. Med hänsyn härtill vill jag till statsrådet Petri ställa följande frågor:

Anser regeringen att uranbrytning i princip bör vara en förbjuden verksamhet i framtiden?

Om svaret är ja, av vilka skäl vill regeringen anslå 5,8 milj. kr. till SGU för budgetåret 1981/82?

1980/81:261 av *Oskar Lindkvist* (s) till bostadsministern om den garanterade räntan för bostadsrättshus:

I regeringens ekonomiska handlingsprogram, som det presenterats i en stencil daterad den 3 februari i år, sägs att räntebidragen bör begränsas på visst sätt i vissa äldre årgångar av "flerfamiljshus" – ett begrepp som täcker både hyreshus och bostadsrättshus. Tidigare har angetts att dessa förslag

Nr 75

Måndagen den
9 februari 1981

*Meddelande om
frågor*

skulle avse endast de äldre hyreshusen, som inte omfattades av höstens besparingsförslag. Jag önskar därför fråga bostadsministern:

Avser verkligen regeringen att nu föreslå ytterligare höjningar av den garanterade räntan även för bostadsrättshus?

12 § Kammaren åtskildes kl. 12.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Anne-Vera Hellerstedt